

Το μεσένθημα (interfix) στην ιταλική και στη νέα ελληνική: Η περίπτωση του –αλ-άκι

Παναγιώτης Δ. Κατσαρός
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
pkatsaro@itl.auth.gr

Abstract

The present paper focuses on the particular morphotactic interest of the morphological combination –αλ-άκι. Based on Dressler & Merlini Barbaresi's (1986, 1994) well-known theoretical analysis and criteria set for the definition of the interfix, we attempt to investigate whether it would be justified to interpret –αλ- as an interfix in relation to other combinations of diminutives suffixes concerning Modern Greek and Italian. In addition, this paper aims to highlight cases in which the interfix is involved in connotative meanings, in strategic uses in speech acts and speech situations, but also to examine whether it can enhance the pragmatic results of diminutives in an utterance (see Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 542-548).

Keywords: natural morphology, morphopragmatics, morphotactics, morpheme, suffixation, interfix.

1 Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε με τρόπο σαφή και οικονομικό τη μορφολογική συνδυαστικότητα –αλ-άκι. Το θεωρητικό πλαίσιο που αξιοποιήσαμε είναι της Φυσικής Μορφολογίας και ειδικότερα της Μορφοπραγματολογίας των Dressler & Merlini Barbaresi (1986, 1994) ακολουθώντας τόσο τα κριτήρια που έθεσαν για τον καθορισμό του μεσενθήματος (ΜΣΝΘ) όσο και τα δεδομένα που προκύπτουν από τις εργασίες τους με αναλύσεις που δεν περιορίστηκαν μόνο στην περιγραφή της ιταλικής.

Ύστερα από μια βιβλιογραφική ανασκόπηση και τη συνοπτική παρουσίαση της θεωρίας, θα εξετάσουμε το υλικό στο οποίο βασίζεται η έρευνα και στη συνέχεια θα αναλύσουμε τα μορφοτακτικά ζητήματα απαντώντας στο κατά πόσο η μελέτη της διάταξης των μορφημάτων δικαιολογεί επαρκώς το –αλ- να μπορεί να ερμηνευθεί και να αποτελεί ένα ΜΣΝΘ. Στη συνέχεια, θα επικεντρωθούμε στα μορφοσημασιολογικά και μορφοπραγματολογικά δεδομένα, κυρίως, σε περιπτώσεις στις οποίες το ΜΣΝΘ φαίνεται να συμμετέχει σε συνδηλωτικές σημασίες.

1.1 Βιβλιογραφική επισκόπηση

Σε αυτό το τμήμα της εργασίας θα ήταν σκόπιμο να προβούμε σε ορισμένες επιλεκτικές εστιάσεις σε συγκεκριμένες μελέτες που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και με συνοπτικό τρόπο να δώσουμε πληροφορίες για τη συγχρονική και διαχρονική υποκοριστική συνδυαστικότητα –αλ-άκι.

Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (1970: 219-220) πολύ εκφραστικές είναι οι 'επαυξήσεις' του –άκι όταν συνδυάζεται με ένα άλλο υποκοριστικό, όπως στην περίπτωση του βουν-αλ-άκι, ενώ η επιλογή της χρήσης ενός υποκοριστικού αλλόμορφου σε βάρος ενός άλλου προέρχεται από την ανάγκη για μεγαλύτερη εκφραστικότητα. Δηλαδή, προκειμένου να προβάλλει εκφραστικότερα το αντικείμενο

του λόγου, λ.χ. στην αρχαία ελληνική η λέξη *άνδρᾶριον* θα ήταν εκφραστικότερη από τη λέξη *άνδριον* (1970: 220).

Το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* (ΛΚΝ) (2005: 59), η *Δομολειτουργική-επικοινωνιακή γραμματική* (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2005) και η *Γραμματική Τριανταφυλλίδη* (2005 [1941]) συμφωνούν για την ύπαρξη ενός επιθήματος –*αλάκι* με πάγια μορφή, όπως στα: (βήχας) *βηχαλάκι*, (γρόμπος) *γρομπαλάκι*, (μπόγος) *μπογαλάκι*, (ρούχο) *ρουχαλάκι*, (σύκο) *συκαλάκι*. Πιο συγκεκριμένα, στο ΛΚΝ σημειώνεται ότι το –*άλι* προέρχεται από ουσιαστικά σε –*αλ-* της αρχαίας ελληνικής στην ελληνιστική με απώλεια της υποκοριστικής σημασίας (λ.χ. *κεφάλ-ιον* > *κεφάλιν*).¹

Σε πιο πρόσφατες εργασίες η Παπαδοπούλου (2017: 840-841) επισημαίνει το φαινόμενο της συσσώρευσης υποκοριστικών επιθημάτων (ΥΕ) (βλ. Μελισσαροπούλου & Ράλλη 2009· Σταυριανάκη 2009), με πιο παραγωγικά τα –*αλάκι*, –*ουλάκι*, –*ουδάκι* και το –*αράκι*. Επιπλέον, παρατηρεί πως στα επιθήματα αυτά την πρώτη θέση στο διπλό επίθημα κατέχει ένα ήδη μεσαιωνικό ΥΕ –*ούδι(ν)*, –*ούλι(ν)*, –*άλι(ν)*, –*άρι(ν)*, που σχεδόν πάντα ακολουθείται από το πλέον παραγωγικό επίθημα του υποκορισμού της νεοελληνικής –*άκι*, το οποίο συνδέεται άμεσα, ενώ ο ομιλητής δεν υποκύπτει σε ιδιαίτερους περιορισμούς σημασιολογικής ή άλλης φύσεως.

Τέλος, ο Φλιάτουρας (2018: 99) χρησιμοποιώντας τον όρο *επανατεμαχιοποίηση*, υιοθετεί την άποψη για την ύπαρξη ενός ενιαίου επιθήματος με την έννοια ότι το –*αλάκι* αφορά μια διαδικασία συλλαβικής αποκόλλησης. Ωστόσο, επισημαίνει πως με τον όρο *συλλαβική* δεν εννοείται μετακίνηση της συλλαβής του θέματος, αλλά ότι το μετακινούμενο στοιχείο συνιστά συλλαβή, δηλαδή ότι το –*άκι* απορρόφησε ένα νέο ληκτικό τμήμα ενός θέματος που προηγείται.

2 Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Η Μεσενθηματοποίηση

Η Φυσική Μορφολογία, η οποία αποτελεί τη μορφολογική θεωρία της Φυσικής Γλωσσολογίας, περιέχει την έννοια της φυσικότητας που δεν πρέπει να εξισώνεται με τη συχνότητα, την ακρίβεια, την απλότητα ή τη διαισθητική λογικοφάνεια (βλ. Crocco 1998: 1). Αντίθετα, αφορά μια βασική αρχή που βασίζεται αυστηρά στην προσέγγιση της εμπειρικής απόδειξης, ενώ η έννοια της *φυσικότητας* για να μην είναι ασαφής θα πρέπει να τη συνδέσουμε με αυτήν του *μαρκαρίσματος*. Μια μορφολογική διεργασία ή μια μορφολογική δομή είναι φυσική όταν είναι ευρέως κατανεμημένη και/ή κατακτάται σχετικά νωρίς και/ή είναι σχετικά ανθεκτική στη γλωσσική αλλαγή ή αναπτύσσεται συχνά από τη γλωσσική αλλαγή (βλ. Crocco 1998: 2-5). Επομένως, τα μορφολογικά φαινόμενα στη θεωρία της Φυσικής Μορφολογίας είναι φυσικά, δηλαδή ελάχιστα ή καθόλου μαρκαρισμένα, ενώ μη-φυσικά φαινόμενα θεωρούνται τα μορφολογικά μαρκαρισμένα (βλ. Crocco 1998: 7-8). Βέβαια, σε περιπτώσεις παρουσίας ετερογενών φαινομένων δημιουργείται η ανάγκη αναφοράς σε μια πρωτοτυπική αλυσιδωτή μορφολογία με εφαρμογή διαγραμματικότητας (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 41-46· Crocco 2011: 224), η οποία συνεπάγεται ότι οι

¹ Χρησιμοποιούμε το σύμβολο “→” για να δηλώσουμε την πράξη κατασκευής στο πλαίσιο μιας συγχρονικής ανάλυσης, ενώ τα σύμβολα “<” και “>” παραπέμπουν σε διαχρονική ανάλυση.

κανόνες μορφοσημασιολογικής διαφάνειας είναι και μορφοτακτικά διαφανείς (ή και το αντίστροφο).

Για το λεξικό ορολογίας του Bauer (2004: 57) το ΜΣΝΘ² αποτελεί ένα αναγκαίο συνδυετικό πρόσφυμα μεταξύ δυο στοιχείων και επισημαίνεται πως μπορεί να προέρχεται από τους κλιτικούς δείκτες, αλλά αποτελεί κενή μορφή. Ωστόσο, για τον συγγραφέα μια πιο εναλλακτική ανάλυση θα ήταν να θεωρήσουμε ότι ανήκει στη μορφή της μιας ή της άλλης πλευράς και να αποτελεί ένα νέο αλλόμορφο για το σχετικό μόρφημα. Από την άλλη πλευρά, για την Crocco, όπως και για άλλους συγγραφείς (π.χ. Malkiel 1958· Martínez Celdrán 1978, σε Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 529), το ΜΣΝΘ λειτουργεί μεταξύ μιας βάσης και ενός προσφύματος δίχως να αποτελεί ένα επίθημα ξεχωριστό, επειδή σχεδόν πάντα στερείται σημασίας και έχει καθαρά συνδυετική λειτουργία (βλ. Crocco 2011: 141).

Οι Dressler & Merlini Barbaresi (1986, 1989, 1994) έθεσαν τα κριτήρια για τον καθορισμό του μεσενθήματος. Μέσα από την ανάλυση των ιταλικών μεσενθημάτων (-ic-, -ar-/-er, -ol-) διαχωρίζουν τα προεπιθηματικά μεσενθήματα από άλλες περιπτώσεις μορφοτακτικά συγγενικές (περισσότερα σε Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 529), οι οποίες συχνά συγχέονται με το προεπιθηματικό ΜΣΝΘ (λ.χ. με το *διαρριζικό* ΜΣΝΘ³ -o-).

Με το Μορφοπραγματολογικό μοντέλο, ως μέρος της Φυσικής Μορφολογίας, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη μορφοσημασιολογική διαφάνεια (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1986: 61-62), ενώ η μορφοτακτική διαφάνεια, ως παράμετρος, διακρίνει τους διάφορους βαθμούς αναγνωρισιμότητας της βάσης έπειτα από σύνδεση των σύνθετων σημεινόντων, δηλαδή την ακολουθία των μορφημάτων στην περίπτωση της επιθηματοποίησης (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 540-541, 45-48). Επιπλέον, με βάση τη μορφοπραγματολογία, τα πραγματολογικά αποτελέσματα που προκύπτουν από τα υποκοριστικά δεν σχετίζονται με τη σημασιολογική σημασία [μικρό], αλλά από το αυτόνομο πραγματολογικό χαρακτηριστικό [μη-σοβαρό], που έχει εφαρμογή στο σύνολο της εκφώνησης μέσω κατάλληλων ρυθμιστικών παραγόντων (λ.χ. *οικειότητας*) (βλ. Merlini Barbaresi 2006: 333-334), γλωσσικών πράξεων και γλωσσικών περιστάσεων (περισσότερα για τη ΝΕ σε Κατσαρός 2017).

3 Το υλικό

Το υλικό της παρούσας έρευνας αντλήθηκε στην πλειονότητά του από το *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής* (ΑΛΝΕ) (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2002). Συμπληρωματικά, ανατρέξαμε σε βιβλιογραφικές πηγές, συγκεκριμένα σε λεξικά, άρθρα και εργασίες. Από το σύνολο του υλικού του ΑΛΝΕ και τα 65 λήμματα που λήγουν σε -*άλακι*, εστιάζουμε σε 8 λήμματα που κατασκευάζονται με τη μορφολογική συνδυαστικότητα -*άλακι*, ενώ υπάρχουν 47 λήμματα στα οποία το -*αλ*-αποτελεί λεξικό μόρφημα και δεν εμπίπτουν στην ανάλυσή μας (λ.χ. *βουβάλ-άκι*), όπως επίσης και 7 λήμματα που αφορούν λόγιες λέξεις (λ.χ. *βοκαλάκι*). Επιπλέον, πρέπει να σημειώσουμε πως 1 λήμμα (*γομπαλάκι* ή *γρομπαλάκι* ή *γρουμπαλάκι*)

² Στη θεωρία του Aronoff (1994: 25) διατυπώνεται η άποψη για το *μόρφωμα* (morphome), δηλαδή για ένα πρόσφυμα χωρίς σημασία, θέση την οποία ενστερνίζεται και ο Maiden (2004: 137).

³ Το *διαρριζικό* μεσένθημα -o- διαπιστώνεται σε περιπτώσεις όπως λ.χ. στο ιτ. *bibli-o-teca* 'βιβλιοθήκη' ή στο *λαδ-ο-λέμονο* (βλ. Crocco 2002: 150-158). Όσον αφορά τον όρο σύμφωνα με την Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1996: 106) πρόκειται για *αρμό συνθετικού*, ενώ για τη Ράλλη (2007: 31) αποτελεί *δείκτη σύνθεσης*.

παρουσιάζεται με φωνολογικό περιβάλλον τριών μορφών (φωνητική πολυτυπία), ενώ υπάρχει και το *μπόγος* → *μπογαλάκι* που προέρχεται από την τουρκική και αποτελεί δάνειο (τουρκ. *bog*).

Τέλος, σε άλλες πηγές εντοπίσαμε το *ψηφάκι-ψηφαλάκι* και το *βιδάκι-βιδαλάκι*, δηλαδή συνολικά πρόκειται για 10 λέξεις της νέας ελληνικής (ΝΕ) που κατασκευάζονται με τη μορφολογική συνδυαστικότητα –*αλάκι* μαζί με τα: *βήχας* → *βηχάκι* vs. *βηχαλάκι*, *τοίχος* → *τοιχάκι* vs. *τοιχαλάκι*, *βουνό* → *βουνάκι* vs. *βουναλάκι*, *κήπος* → *κηπάκι* vs. *κηπαλάκι*, *ρούχο* → *ρουχάκι* vs. *ρουχαλάκι*, *μπόγος* (δάν.τουρκ) → **μπογάκι*⁴ vs. *μπογαλάκι*, *ψίχα* → **ψιχάκι* vs. *ψιχαλάκι*, *κόμπος* → **κομπάκι* vs. *κομπαλάκι*.

Η έρευνα έδειξε ότι οι περισσότερες λέξεις σε –*αλάκι* είναι εξαιρετικής συχνότητας στη ΝΕ (λ.χ. *ρουχάκι* vs. *ρουχαλάκι*). Ωστόσο, επειδή η έννοια της παραγωγικότητας συνδέεται με την έννοια της συχνότητας (βλ. Ράλλη 2005: 95), δημιουργήθηκε corpus με κατασκευασμένες δυνάμει/μη δυνάμει λέξεις⁵ και/ή ψευδολέξεις με στόχο την πειραματική διερεύνηση της δυναμικής του φαινομένου που εξετάζουμε, όπως αυτή αντανακλάται στις επιλογές των φυσικών ομιλητών.

4 Προεπιθηματικά ΜΣΝΘ

4.1 Δομικά δεδομένα

Οι δομικές ιδιότητες των προεπιθηματικών ΜΣΝΘ σύμφωνα με τους Dressler & Merlini Barbaresi (1994: 530-538· 1986: 54-60), στις οποίες θα πρέπει να επικεντρωθούμε για την ανάλυση του –*αλ-* είναι οι εξής:

(1) Το ΜΣΝΘ προστίθεται πριν το επίθημα των υποκοριστικών (και μεγεθυντικών) και δεν έχει δηλωτική σημασία, ενώ συμμετέχει σε συνδηλωτικές σημασίες, λ.χ. *ρούχο* → *ρουχ-άκι* vs. *ρουχ-αλ-άκι*.

(2) Γενικά, το ΜΣΝΘ ακολουθεί προβλέψιμη διαδικασία. Δηλαδή, βρίσκεται πριν από το ίδιο επίθημα, λ.χ. *βουν-αλ-άκι*, *βηχ-αλ-άκι*, και τοποθετείται μπροστά από διαφορετικές βάσεις, ενώ για την ιταλική και πριν από διαφορετικά επιθήματα, λ.χ. *volta* ‘στροφή’ → *volt-ic-ina*, *volt-ar-ella*, *volt-ic-ella* ‘στροφή+ΜΣΝΘ+ΥΕ’.

(3) Έχει βαθμό παραγωγικότητας ή ημιπαραγωγικότητας σύμφωνα με τους κανόνες σχηματισμού των λέξεων. Πρακτικά, αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το ΜΣΝΘ συμβάλλει τόσο στο σχηματισμό νεολογισμών, λ.χ. ιτ. *scontro* ‘σύγκρουση’ → *scontr-ic-ino* ‘σύγκρουση+ΜΣΝΘ+ΥΕ’, όσο και στο σχηματισμό δάνειων λέξεων, λ.χ. ιτ. *boom-ic-ino* ‘μπαμ(βαθύς ήχος)+ΜΣΝΘ+ΥΕ’, ΝΕ *τσατ* (*chat* ‘εφαρμογή συνομιλίας μέσω ενός υπολογιστή ή κινητής συσκευής’) → *τσατ-αλ-άκι*⁶ (χαρακτηρισμός γυναίκας που η γνωριμία μαζί της έγινε μέσω του τσατ), ενώ αξίζει να σημειώσουμε πως στα ΝΕ το ΜΣΝΘ είναι απαραίτητο για τον υποκοριστικό σχηματισμό στη δάνεια τουρκική λέξη *μπόγος* → **μπογ-άκι* vs. *μπογ-αλ-άκι* (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 533).

(4) Οι μονοσύλλαβες ιταλικές λέξεις, αλλά σε πολλές περιπτώσεις και όσες σχηματίζονται με δυο ή τρεις συλλαβές (*serpe* ‘φίδι’ = *serpente* ‘φίδι’ → *serp-ic-ina/serp-ol-ina* ‘φίδι+ΜΣΝΘ+ΥΕ’ vs. *serpent-ello* ‘φίδι+ΥΕ’), δεν δέχονται άμεσα

⁴ Ο αστερίσκος δηλώνει έναν υποθετικό τύπο ή ότι αυτή η λέξη δεν είναι σχηματισμένη σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας.

⁵ Περισσότερα για τις *δυνάμει λέξεις* σε Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (2018).

⁶ Π.χ. *-Πού την πέτυχες την πιτσιρίκα;*

-Η γκόμενα είναι τσαταλάκι χθεσινοβραδινό!

ΜΣΝΘ, λ.χ. *re* ‘βασιλιάς’ → *re-uccio* ‘βασιλιάς+ΥΕ’ (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 535). Για τη ΝΕ, οι σχηματισμοί με ΜΣΝΘ αφορούν λέξεις με θέμα μονοσύλλαβο+κλιτικό μόρφωμα, όπως άλλωστε συμβαίνει και με την πλειονότητα των λέξεων της ιταλικής.

(5) Το ΜΣΝΘ ακολουθεί ομαλή διαδικασία και βρίσκεται πάντα στην ίδια θέση, δηλαδή μεταξύ βάσης και επιθήματος, λ.χ. ιτ. *on-ino* ‘αυγό+ΥΕ’ → *on-ic-ino* ‘αυγό+ΜΣΝΘ+ΥΕ’, *βηχ-άκι*, *βηχ-αλ-άκι* (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 535).

(6) Υπάρχουν συνώνυμοι σχηματισμοί με ή χωρίς ΜΣΝΘ, λ.χ. ιτ. *pianta* ‘φυτό’ → *plant-(ic)-ina*, *ρούχο* → *ρουχ-(αλ)-άκι*.

(7) Υπάρχουν διπλοί και παράλληλοι τύποι με ή χωρίς ΜΣΝΘ από τους οποίους ο ένας θα είναι λεξικοποιημένος, λ.χ. ιτ. *carta* ‘χαρτί’ → *cart-ina* ‘χαρτί+ΥΕ’ vs. *cart-ol-ina* ‘χαρτί+ΜΣΝΘ+ΥΕ = ταχυδρομική κάρτα’, *σύκο* → *συκάκι* vs. *συκαλάκι* (γλυκό του κουταλιού).

Τέλος, (8) στην ιταλική (όχι όμως στη ΝΕ) η παρουσία του ΜΣΝΘ διακρίνει ομόηχα υποκοριστικά που προέρχονται από διαφορετικές λέξεις, λ.χ. *sole* ‘ήλιος’ → *sol-ic-ino* ‘ήλιος+ΜΣΝΘ+ΥΕ’, δηλαδή αντί για ‘*sol-ino*’ vs. *solo* ‘μόνος’ → *sol-ino* ‘μόνος+ΥΕ’.

4.2 Μορφοτακτικά δεδομένα

Σε επίπεδο μορφοτακτικής λειτουργίας, θα πρέπει να σημειώσουμε πως οι κανόνες της μεσενθηματοποίησης πρέπει να εφαρμόζονται μετά τους αντίστοιχους κανόνες της επιθηματοποίησης. Ειδικότερα:

(1) Τα υποκοριστικά με ή χωρίς ΜΣΝΘ έχουν την ίδια κατανομή εντός της τάξης λέξεων και των σημασιολογικών πεδίων. Μάλιστα, αυτή η παρατήρηση θα ήταν ασήμαντη αν θεωρούσαμε ότι τα ΜΣΝΘ αποτελούν αλλομορφικές ποικιλίες των υποκοριστικών (Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 538).

(2) Τα προεπιθηματικά ΜΣΝΘ ποτέ δεν επισυνάπτονται σε βάσεις δίχως επίθημα, ενώ προφανώς είναι μορφοτακτικά πιο οικονομική διαδικασία το να μην επαναλαμβάνονται και από τα ΜΣΝΘ, που προηγούνται, οι ίδιες πληροφορίες των επιθημάτων.

(3) Οι επιθηματικοί κανόνες μπορούν να εφαρμόζονται σε μη μεσενθηματικές βάσεις, δηλαδή η επιθηματοποίηση εφόσον προηγείται είναι πιο παραγωγικός κανόνας. Αντίθετα, η μεσενθηματοποίηση, ως κανόνας επένθεσης, εφόσον έπεται, έχει εφαρμογή σε ένα μεγαλύτερο υποσύνολο, ενώ εμφανίζει περισσότερο περίπλοκα παράγωγα, δίχως να αποτελεί υποχρεωτικό κανόνα σχηματισμού λέξης (Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 539). Επιπλέον, οι κανόνες της μεσενθηματοποίησης για να έχουν εφαρμογή χρειάζονται τους κανόνες επιθηματοποίησης. Κατά συνέπεια, η μεσενθηματοποίηση θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι είναι μικρότερης σημασίας, επειδή η εφαρμογή του ΜΣΝΘ εξαρτάται από την εφαρμογή ενός άλλου μορφοματικού στοιχείου και όχι το αντίστροφο.

(4) Η επιλογή του ΜΣΝΘ εξαρτάται από την επιλογή του ΥΕ, κάτι που ισχύει γενικότερα στα ΜΣΝΘ σε ό,τι αφορά την ιταλική, ενώ στην περίπτωση της ΝΕ το –αλ- ακολουθείται πάντα από το –άκι.

(5) Στη ΝΕ, οι παράγωγες λέξεις με ΜΣΝΘ, φέρουν πάντα ουδέτερο γένος, λόγω του ΥΕ –άκι, ανεξάρτητα από το γένος της βάσης, ενώ αντίθετα στην ιταλική, αν το υποκοριστικό (ή το μεγεθυντικό) αλλάξει γένος, η σχετική μορφή του ΜΣΝΘ μοιράζεται αυτή την αλλαγή, λ.χ. θηλυκό: *pancia* ‘κοιλιά’ → αρσενικά: *panc-ino* ‘κοιλιά+ΥΕ’/*panc-ione* ‘κοιλιά+μεγεθυντικό’ vs. αρσενικά: *panci-ol-ino*

‘κοιλιά+ΜΣΝΘ+ΥΕ’/panci-ol-one ‘κοιλιά+ΜΣΝΘ+μεγεθυντικό’ (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 539).

4.3 Σημασιολογικά δεδομένα

Η εντελώς ανούσια παρουσία των ΜΣΝΘ, ως μορφολογικών στοιχείων, διαψεύδει τη στενή σχέση μεταξύ μορφοσημασιολογίας και μορφοτακτικής. Επιπλέον, εφόσον τα ΜΣΝΘ είναι χωρίς δηλωτική σημασία, θα πρέπει να θεωρήσουμε πως είναι διαφορετικά από τις περιπτώσεις των διπλών υποκοριστικών. Δηλαδή, στο συνδυασμό ΥΕ μπορεί να λειτουργήσει περαιτέρω ο δηλωτικός υποκορισμός, ενώ στα ΜΣΝΘ όχι. Για παράδειγμα, έχουμε στα ιτ. *libro* → *libr-ino/-etto* ‘βιβλίο+ΥΕ’, δηλαδή μικρό βιβλίο → *libr-ett-ino* ‘βιβλίο+ΥΕ+ΥΕ’, δηλαδή ακόμη μικρότερο βιβλίο vs. *libr-ic(c)-ino* ‘βιβλίο+ΜΣΝΘ+ΥΕ’, δηλαδή μικρό βιβλίο, αλλά όχι μικρότερο του *libr-ino*. Αντίστοιχα, στα ΝΕ έχουμε, λ.χ. *μικρό* → *μικρ-ούλι* vs. *μικρ-ουλ-άκι*, δηλαδή ακόμη μικρότερο, αλλά όχι μικρότερο του *μικρ-ούλι*, *μάνα* → *μαν-ούλα* vs. *μαν-ουλ-ίτσα*, δηλαδή ακόμη μικρότερο, αλλά όχι μικρότερο του *μαν-ούλα*. Επομένως, τα διπλά ΥΕ σηματοδοτούν τη μετάβαση από το μικρό στο μικρότερο, ενώ στην περίπτωση των ΜΣΝΘ έχουμε, λ.χ. το *ρουχ-άκι* να είναι μικρότερο από το *ρούχο*, χωρίς όμως το *ρουχ-αλ-άκι* να είναι μικρότερο από το *ρουχ-άκι* (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 540).

Με όρους Φυσικής Μορφολογίας τα ΜΣΝΘ είναι μη-φυσικά (δηλαδή με υψηλό μαρκάρισμα) σε διάφορες παραμέτρους: (α) τα ΜΣΝΘ παραβιάζουν την υπόθεση της συνέχειας σε βαθμό που να διαταράσσεται η μορφοτακτική ένωση του πολύπλοκου σημείου *θέμα+επίθημα*. Τα ΜΣΝΘ, από τη στιγμή που είναι ασημασιολογικά, (β) παραβιάζουν την αρχή της μορφοσημασιολογικής διαφάνειας, σύμφωνα με την οποία κάθε πρόσφυμα θα πρέπει συμβάλλει στη διαφάνεια μιας πολύπλοκης λέξης. Το προεπιθηματικό ΜΣΝΘ είναι (γ) αδιαφανές σε σχέση με την παράμετρο της μορφοτακτικής διαφάνειας ή καλύτερα σε σχέση με τη διαφάνεια των σημείων (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 541-542). Παρόλο που είναι δύσκολο να γίνουν αντιληπτά αυτά τα σημεία, ωστόσο αυτό φαίνεται να μην αποτελεί πρόβλημα δεδομένου ότι δεν έχουν ούτως ή άλλως κανένα νόημα σε σημασιολογικό επίπεδο.

4.4 Το ΜΣΝΘ ως ειδική κατηγορία προσφυμάτων στη ΝΕ

Σύμφωνα με την παράμετρο της διαγραμματικότητας της καθολικής Φυσικότητας, υπάρχει μια τάση για μορφοσημασιολογική διαφάνεια των προσφυμάτων, ώστε να είναι παράλληλα διαφανή και σε επίπεδο μορφοτακτικής. Ο μορφοτακτικός καθορισμός του μαρκαρισμένου χαρακτήρα των ΜΣΝΘ θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την αδιαφάνεια του *-αλ-*, εφόσον διαπιστωθεί πως λειτουργεί ως πραγματολογικός σχηματισμός που επιτρέπει στον ομιλητή να μετριάσει τα λεγόμενά του ή να δώσει έμφαση (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 542). Με βάση τα δεδομένα της ιταλικής και της ΝΕ έχουμε: *uomo* ‘άνθρωπος’ → *om-ino* ‘θέμα+ΥΕ’ vs. *om-ar-ino* ‘θέμα+ΜΣΝΘ+ΥΕ’ (+ υποτιμητικό), *formica* ‘μυρμήγκι’ → *formic-one* ‘θέμα+μεγεθυντικό’ vs. *formic-ol-one* ‘θέμα+ΜΣΝΘ+μεγεθυντικό’ (+ ελκυστικό), *topo* ‘ποντίκι’ → *top-ino* ‘θέμα+ΥΕ’ vs. *top-ol-ino* ‘θέμα+ΜΣΝΘ+ΥΕ’ (+ ελκυστικό), *pianta* ‘φυτό’ → *piant-ina* ‘θέμα+ΥΕ’ vs. *piant-ic-ina* ‘θέμα+ΜΣΝΘ+ΥΕ’ (+ συναισθηματικό), *ψηφος* → *ψηφ-άκι* vs. *ψηφ-αλ-άκι* (+ υποτιμητικό), *κήπος* → *κηπ-άκι* vs. *κηπ-αλ-άκι* (+ συναισθηματικό), *ρούχο* → *ρουχ-άκι* vs. *ρουχ-αλ-άκι* (+ ελκυστικό) (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 660).

Σε αυτές τις περιπτώσεις η μορφή *θέμα+ΜΣΝΘ+ΥΕ* φαίνεται να είναι η πλέον διαθέσιμη, όταν τα ΜΣΝΘ σηματοδοτούν τη μετάβαση σε μια ισχυρότερη συνδήλωση, δηλαδή στην πραγματολογία. Μάλιστα, το φαινόμενο της μεσενθηματοποίησης αφορά και τα μεγεθυντικά επιθήματα, λ.χ. *ρουχ-άρες* vs. *ρουχ-αλ-άρες*, ενώ διαπιστώνεται η δυνατότητα για διαζευτικές συνδηλωτικές σημασίες που διαφοροποιούνται μεταξύ ποικιλιών με ή χωρίς ΜΣΝΘ.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να επισημάνουμε ότι τα επιθήματα *-ούδι(ν)*, λ.χ. *μαθητ-ούδι*, *αγγελ-ούδι* (βλ. Ράλλη 2005: 150) *-ούλι(ν)*, λ.χ. *κρυφτ-ούλι*, *μυστικ-ούλι*, συγχρονικά, αναγνωρίζονται ως υποκοριστικά από τους φυσικούς ομιλητές της νέας ελληνικής. Αντίθετα, κρίνεται απαραίτητη η κατάταξη του *-αλ-* σε μια διαφορετική κατηγορία, που να το διακρίνει από τα προηγούμενα που αναφέραμε, δεδομένου ότι απουσιάζει μια δόκιμη ενδιάμεση μορφή του στη ΝΕ, λ.χ. **βουνάλι*, **ψηφάλι*. Μάλιστα, το ΜΣΝΘ, ως μορφολογικό στοιχείο δόκιμων ενδιάμεσων μορφών της ΝΕ, θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής και σε άλλους παρόμοιους σχηματισμούς, λ.χ. στο *-αρ-άκι* (*μήλα* → *μηλ-άκια* vs. *μηλ-αρ-άκια*).

Τέλος, για την υπόθεση της παρουσίας ή απουσίας ενός ΜΣΝΘ απευθυνθήκαμε σε 15 φοιτητές και φοιτήτριες, οι οποίοι σε ένα σύνολο 30 εκφωνήσεων, με 14 μορφολογικά κατασκευασμένες λέξεις,⁷ κλήθηκαν να αποφασίσουν ποιες εκφράζουν ή όχι σημασία δηλωτική και/ή συνδηλωτική. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η εκτίμηση των πληροφορητών είναι πως τα μεσενθηματοποιημένα ΥΕ λειτουργούν ως *ενδείκτες* συνδήλωσης. Πιο συγκεκριμένα, 13 στους 15 πληροφορητές (86%) αντιλαμβάνονται συνδηλωτική σημασία στις εκφωνήσεις με τα: **δρομαλάκι* (δρόμος), **σβερχαλάκι* (σβέρκο), **παπατρεχαλάκι* (παπατρέχας) και **γκρουπαλάκια* (γκρουπ). 12 στους 15 (80%) με τα: **χνουδαλάκια* (χνούδι), **αφθαλάκια* (άφθα), **ροδαλάκι* (ρόδα), **λιπαλάκι* (λίπος), ενώ 9 στους 15 (60%) με τα: **ψιχαλάκια* (ψίχα), **νεφαλάκια* (νέφος), **ζυγκαλάκια* (ζύγκι). Επιπλέον, στο **τρυπαλάκι* (τρύπα) μόνο 3 στους 15 πληροφορητές (20%) απάντησαν θετικά για συνδηλωτική σημασία, ενώ 8 στους 15 (53,3%) θεώρησαν ότι υπάρχει μόνο δηλωτική σημασία στο **γουβαλάκια*. Τέλος, 7 στους 15 πληροφορητές (46,6%) αντιλαμβάνονται συνδηλωτική σημασία στο **σπιθαλάκια* (σπίθα) και 7 στους 15 (46,6%) απάντησαν πως το **σπογγαλάκι* (σπόγγος) δεν έχει ούτε δηλωτική ούτε συνδηλωτική σημασία. Αξίζει να σημειώσουμε πως, όταν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των πληροφορητών, φαίνεται να προέρχονται κυρίως από διαφορές σε αξιοπιστία που έχουν οι πραγματολογικοί παράγοντες στη φαντασία τους.

4.5 Μορφοπραγματολογικά δεδομένα

Από πραγματολογική σκοπιά η μεσενθηματοποίηση παρουσιάζει περαιτέρω επεξεργασία του υποκοριστικού σχηματισμού (και πιο σπάνια του μεγεθυντικού). Δηλαδή, ως μια διαγραμματική αντανάκλαση της μορφοτακτικής εισαγωγής των ΜΣΝΘ, η οποία οδηγεί σε επίταση της κατάστασης του χαρακτήρα των υποκοριστικών (και μεγεθυντικών) (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 101). Ωστόσο, η συχνότητα των τύπων των πραγματολογικών αποτελεσμάτων δεν είναι πανομοιότυπη με εκείνη των υποκοριστικών, δηλαδή κάποια πραγματολογικά αποτελέσματα είναι πιο συχνά με μεσενθηματοποίηση, παρά με απλά υποκοριστικά.

⁷ Σχετικά με τους κανόνες και τις αρχές που διέπουν το κατασκευασμένο τμήμα του λεξιλογίου μιας γλώσσας σε συγκεκριμένη συγχρονία υπάρχουν αρκετές αναλύσεις, όπως για παράδειγμα το μοντέλο της Corbin, σε Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1992).

Λογοπαικτικός χαρακτήρας και αστεία συνδήλωση

Το πιο γενικευμένο αποτέλεσμα της μεσενθηματοποίησης είναι η προσθήκη του λογοπαικτικού χαρακτήρα των υποκοριστικών. Το ΜΣΝΘ δημιουργεί ένα βασικό λογοπαικτικό αποτέλεσμα στο οποίο το απλό υποκοριστικό (ή μεγεθυντικό) δύσκολα επιτρέπεται. Ο λογοπαικτικός χαρακτήρας φαίνεται να ενισχύεται με το μεσενθηματοποιημένο υποκοριστικό (λ.χ. ιτ. *-er-ello*, *-al-άκι*), το οποίο και αντικαθιστά το απλό ΥΕ (λ.χ. ιτ. *-ino*, *-άκι*). Επίσης, λόγω της λογοπαικτικής συνδήλωσης, τα μεσενθηματοποιημένα υποκοριστικά φαίνεται να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επίπληξη (ή απειλή), λ.χ. *questo golf non ti copre il* (α) *panci-ol-ino*/(β) *panc-ino* 'αυτό το πουλόβερ δεν σου καλύπτει την (α) κοιλιά+ΜΣΝΘ(+συναισθηματικό)+ΥΕ/(β) κοιλιά+ΥΕ' (Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 547).

Σε αξιολογήσεις/εκτιμήσεις η χρήση του μεσενθηματοποιημένου υποκορισμού, στο λογικοπροτασιακό περιεχόμενο, μπορεί να υπερβαίνει τη διάσταση του μορφοσημασιολογικού χαρακτηριστικού [μικρό] (δηλαδή με τοπικό χαρακτήρα) και να επηρεάζει, μέσω του [μη-σοβαρό], ολόκληρη τη γλωσσική πράξη (δηλαδή σφαιρικά). Για παράδειγμα, με λογοπαικτική διάθεση στο [1] υποβαθμίζεται το λογικοπροτασιακό περιεχόμενο και το μεσενθηματοποιημένο Υ λειτουργεί ως μηχανισμός υποτίμησης, ενώ όταν πρόκειται για εκφωνήσεις που αποτελούν μια απλή εκτίμηση της κατάστασης [2] η εκφώνηση είναι δίχως ΜΣΝΘ. Ωστόσο, το ΜΣΝΘ κρίνεται αναγκαίο όταν ο προσλεκτικός στόχος του ομιλητή είναι η ειρωνεία απέναντι στο συνομιλητή του, όπως στο [3].

[1] -Όχι. Μην τρέχετε στα εσωτερικά ιατρεία με το πρώτο βηχαλάκι. Τρέξτε στο σούπερ μάρκετ με το πρώτο βηχαλάκι...

[2] -Ο βήχας μπορεί να είναι βηχάκι, βήξιμο ή ξερόβηχας. Τι είναι όμως ακριβώς ο βήχας, από πού προέρχεται, τι μπορεί να σημαίνει και πόσο ακίνδυνος ή επικίνδυνος ...

[3] Α: βηχαλάκι ή ραδιενέργεια; Α είναι καλός τώρα ο κορονοϊός;
Β: χχαχχα

Γλωσσικές πράξεις συμβουλής, εντολής ή σύστασης

Η συμβουλή λειτουργεί ως υπόδειξη προκειμένου για να γίνει δεκτή η βοήθεια προς όφελος του αποδέκτη. Το υποκοριστικό στο [4] θεωρείται κατάλληλο τόσο για το δεσμευτικό, όσο και για το κατευθυντικό μέρος. Οι ρυθμιστικοί παράγοντες της εξοικείωσης και της ανεπισημότητας ενεργοποιούν τα μεσενθηματοποιημένα υποκοριστικά ακόμη και σε επίσημες γλωσσικές περιστάσεις. Έτσι, η διεπίδραση πελάτη και πωλητή στο [4α] αποτελεί στρατηγική μείωσης της απόστασης από την πλευρά του πωλητή, μέσω της δημιουργίας εμπιστοσύνης, δηλαδή χρησιμοποιώντας μια λέξη 'ελκυστική'.

[4] Α. Κοιτάζτε με ενδιαφέρει κάτι κάλο για τη βάφτιση...

Β. Εε ... δείτε αυτά τα (α) ρουχ-αλ-άκια/(β) ρουχ-άκια /(γ) ρούχα είναι εξαιρετικής ποιότητας

Σε κάποιες περιπτώσεις το μεσενθηματοποιημένο υποκοριστικό μπορεί να αποτελέσει και μέσο για έμμεση στρατηγική δράση. Έτσι, σε εκφωνήσεις με έκφραση σαρκασμού, το ΜΣΝΘ εντείνει περισσότερο την περιφρόνηση ενισχύοντας τον βαθμό ισχύος του προσλεκτικού στόχου, δηλαδή λειτουργεί αντίθετα από τη χρήση απλών λέξεων. Επομένως, η κριτική στάση του ομιλητή, μέσω της αδιαφάνειας στην εκφώνηση, εξυπηρετείται πολύ καλά με το μεσενθηματοποιημένο υποκοριστικό, δηλαδή εκφράζει υποτίμηση και περιφρόνηση στο [5α] αναφορικά με την πολιτική δράση ενός βουλευτή.

[5] ...καλοπιάνει μπας και τσιμπήσει κανα (α) ψηφ-αλ-άκι/(β) ψήφο/(γ) ψηφ-άκι!

5 Επίλογος

Συνοψίζοντας, στη συγκεκριμένη ανακοίνωση επιχειρήθηκε η διερεύνηση του ΜΣΝΘ –αλ- στη ΝΕ και υποστηρίχθηκε ότι έχει σημασιακή κενότητα και τα πραγματολογικά του αποτελέσματα δεν προκύπτουν από τη σημασιολογία, αφετέρου δεν συνδέεται με τις περιπτώσεις συνδυαστικότητας των ΥΕ. Μάλιστα, διαπιστώνουμε ότι το –αλ- μπορεί να συμμετέχει σε συνδηλωτικές σημασίες αλλά και σε στρατηγικές χρήσεις στον λόγο (βλ. Dressler & Merlini Barbaresi 1994: 529-557· Merlini Barbaresi 2004: 276). Πιο συγκεκριμένα, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, υποστηρίζεται ότι τα μεσενθηματοποιημένα ΥΕ μεταφέρουν αποτελεσματικότερα στην εκφώνηση το χαρακτηριστικό [μη-σοβαρό] και η λειτουργία τους είναι βιωματική, εκφραστική και αντιληπτή από τους πληροφορητές. Επομένως, η γλωσσική τους πληροφορία έχει συνδηλωτικό αντίκτυπο, επηρεάζοντας εντέλει τη διαδικασία της κατανόησης. Υπό αυτό το σκεπτικό, οι μεσενθηματοποιημένες λέξεις μετασχηματίζονται εντός της εκφώνησης σε ένα εκφραστικό μέσο οργάνωσης της στάσης του ομιλητή, λ.χ. με υποτίμηση ή συναίσθημα. Απότοκο των παραπάνω είναι η ενδυνάμωση της στρατηγικής προοπτικής του ομιλητή.

Τέλος, υποστηρίχθηκε ότι το ΜΣΝΘ, λόγω της ιδιαίτερης συνδετικής λειτουργίας του σε επίπεδο μορφοτακτικής, θα ήταν κατάλληλο να περιγράφεται ως ενδιάμεσο μορφολογικό στοιχείο κατά την ανάλυση, δηλαδή αποτελώντας μια ειδική κατηγορία προσφυσμάτων στη ΝΕ, εφόσον γίνεται αντιληπτό, όπως διαπιστώνεται στην παρούσα μελέτη, από τους πληροφορητές μέσω της συσχετιστικής γνώσης και της γνώσης της κατανομής των επιθημάτων (βλ. Tyler & Nagy 1989). Επιπροσθέτως, η προεπιθηματική μεσενθηματοποίηση στη ΝΕ φαίνεται πως δεν περιορίζεται στο –αλ-άκι, αλλά αποτελεί μάλλον μια διαδικασία στην οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν και άλλες περιπτώσεις που φέρουν τα ίδια μορφολογικά χαρακτηριστικά (λ.χ. –αρ-άκι).

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα. 1992. “Η νεοελληνική παραγωγή κατά το μοντέλο της D. Corbin”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 13, 505–26.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα. 1996. “Η Νεοελληνική Σύνθεση”. *Στο Ζητήματα Νεοελληνικής Γλώσσας. Διδακτική προσέγγιση*, (επιστ. επιμ.) Γ. Κατσιμαλή / Φ. Καβουκόπουλος. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, 97– 120.

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα. 2002. *Αντίστροφο λεξικό της Νέας Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα. 2018. “Αδύνατες και δυνάμει γλωσσικές κατασκευές”. *Φιλολόγος* 171-172 (2018). Αφιέρωμα στη μνήμη Σετάτου, σσ. 12-23.
- Aronoff, Mark. 1994. *Morphology by Itself: Stems and Inflectional Classes*. Cambridge: MIT Press.
- Bauer, Laurie. 2004. *A glossary of morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Crocco Galèas, Grazia. 1998. *The parameters of natural morphology*. Padova: Unipress.
- Crocco Galèas, Grazia. 2002. A morphopragmatic approach to Greek diminutives. In C. Clairis (ed.), *Recherchers en linguistique Greque I*. Paris: L’ Harmattan, 151-154.
- Crocco Galèas, Grazia. 2011. *Lezioni di Morfologia II*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Dressler, Wolfgang, and Lavinia Merlini Barbaresi. 1986. “How to fix interfixes? On the structure and pragmatics of Italian (and Spanish, Russian, Polish) antesuffixal interfixes and of English intermorphic elements”. *Acta Linguistica Hungarica* 36 (1986[92]), 53–67.
- Dressler, Wolfgang, and Lavinia Merlini Barbaresi. 1989. “Interfissi e non-interfissi antesuffissali nell’italiano, spagnolo e inglese” [Antesuffixal interfixes and non-interfixes in Italian, Spanish, and English]. *Atti 20. Congresso Società di Linguistica Italiana*, 243–252. Roma: Bulzoni.
- Dressler, Wolfgang, and Lavinia Merlini Barbaresi. 1994. *Morphopragmatics: Diminutives and intensifiers in Italian, German and other languages*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη] 2005 [1998]. *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].
- Κατσαρός, Παναγιώτης. 2017. “Η χρήση του υποκορισμού σε γλωσσικές περιστάσεις με επίκεντρο μέσα μαζικής ενημέρωσης και μέσα κοινωνικής δικτύωσης”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Πρακτικά της 37ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ., 973–992.
- Κλαίρης, Χρήστος, & Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. 2005. *Γραμματική της Νέας Ελληνικής: Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Maiden, Martin. 2004. “Morphological autonomy and diachrony”. *Yearbook of Morphology*: 137–175.
- Μελισσαροπούλου, Δήμητρα & Αγγελική Ράλλη. 2009. “Συνδυαστικότητα των Παραγωγικών Επιθημάτων στη Νέα Ελληνική: Μια Πρώτη Προσέγγιση”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Πρακτικά της 29ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ., 97–107.
- Merlini Barbaresi, Lavinia. 2004. *Alterazione*. In M. Grossmann and F. Rainer (eds), *La formazione delle parole in italiano*. Tübingen: Niemeyer, 264–292.
- Merlini Barbaresi, Lavinia. 2006. “Morphopragmatics”. In K. Brown (ed.), *Encyclopedia of language and linguistics*. Oxford: Elsevier, 332-335.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. 1970. *Πλευραί του ‘Μετ’ επιθήματος υποκορισμού της Ελληνικής*. Αθήνα: Εκ του τυπογραφείου αδερφών Μυρτίδη.

- Παπαδοπούλου, Ελένη. 2017. “Η συνδυαστικότητα υποκοριστικών επιθημάτων με β’ συνθετικό το επίθημα –ακι στον διαλεκτικό λόγο”. *Proceedings of the ICGL12 / Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Γερμανία: Βερολίνο, 839–850.
- Ράλλη, Αγγελική. 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα : Πατάκης.
- Ράλλη, Αγγελική. 2007. *Η Σύνθεση Λέξεων. Διαγλωσσική Μορφολογική Προσέγγιση*. Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη.
- Σταυριανάκη, Αικατερίνη. 2009. -άκι και -ette: Τα υποκοριστικά επιθήματα της Ελληνικής και της Γαλλικής. Συγκριτική μελέτη και προεκτάσεις για τη γλωσσική εκμάθηση και διδασκαλία. *Πρακτικά Διεθνούς συνεδρίου 2008, Ευρωπαϊκό έτος διαπολιτισμικού διαλόγου: Συνομιλώντας με τις γλώσσες-πολιτισμούς*. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας Α.Π.Θ., 759-769.
- Τριανταφυλλίδης, Μανόλης. 2005 [1941]. *Νεοελληνική Γραμματική της Δημοτικής*. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Tyler, Andrea, and William Nagy. 1989. “The Acquisition of English Derivational Morphology”. *Journal of Memory and Language* 28, 649–67.
- Φλιάτουρας, Ασημάκης. 2018. *Η μορφολογική αλλαγή στην ελληνική γλώσσα. Μια σύγχρονη και συνοπτική παρουσίαση*. Αθήνα: Πατάκης.